

DE GROENE BRUINE GAASVLIEG *HEMEROBIUS MARGINATUS* DUKT OP IN ZUID-LIMBURG (NEUROPTERA: HEMEROBIIDAE)

Remco Ploeg, Wouter Oe & Daan Drukker

In de zeer warme nacht van 19 op 20 juli 2022 werd, op het laken van een nachtvliedropstelling, een opvallend getekende gaasvlieg waargenomen in Landsrade (Zuid-Limburg). Het bleek te gaan om *Hemerobius marginatus*, een nieuwe soort voor Nederland. De groene lichaamskleur in combinatie met enkele donkere vlekken langs de achterrand van de voorvleugel maken *H. marginatus* tot een onmiskenbare soort binnen de Europese gaasvliegenfauna. Nachtvlieders wordt gevraagd om goede foto's van gaasvliegen te maken en waarnemingen door te geven, zodat deze gegevens in het Neuropterida-project meegenomen kunnen worden.

INLEIDING

Uit de orde van de gaasvliegen (Neuroptera) zijn 70 gevestigde soorten bekend in Nederland. De familie van de bruine gaasvliegen (Hemerobiidae)

is met 29 soorten de grootste familie, en daar is nu een 30^e soort bijgekomen. In de nacht van 19 op 20 juli 2022 werden enkele exemplaren van *Hemerobius marginatus* Stephens, 1836 op licht

Figuur 1. *Hemerobius marginatus* op het laken bij Landsrade, Gulpen-Wittem. Het eerste geval voor Nederland. Foto Wouter Oe.

Figure 1. *Hemerobius marginatus* on light near Landsrade, Gulpen-Wittem. The first record for the Netherlands. Photo Wouter Oe.

Figuur 2. Habitat in Landsrade, Limburg (Nederland) waar *Hemerobius marginatus* werd gevonden. Foto Alfred Kok.

Figure 2. Habitat in Landsrade, Limburg (the Netherlands) where *Hemerobius marginatus* was recorded. Photo Alfred Kok.

aangetroffen in Zuid-Limburg. Dit is een lang verwachte toevoeging voor de gaasvliegenfauna en de vondst komt mooi op tijd voor het Neuropterida-project van EIS Kenniscentrum Insecten, Naturalis en de twee Jongerenverenigingen voor Natuur (JNM en NJN). In het kader van dit project worden de Nederlandse gaasvliegen en verwante ordes in kaart gebracht door middel van digitalisering van collectiemateriaal in combinatie met data via burgerwetenschap op Waarneming.nl. De EIS-werkgroep Netvleugeligen houdt zich bezig met deze activiteiten en zal in de toekomst onder meer Nederlandse namen, verspreidingskaarten en determinatiehulpmiddelen publiceren.

VONDST

Op 19 juli 2022 werden, dankzij een extreem warme zuidenwind, recordhoge temperaturen behaald in Nederland, met maxima tot wel 40°C in het uiterste zuiden. Gedurende de nacht van 19 op 20 juli ging de wind liggen en bleef de temperatuur nog lang boven de 20°C. Daarmee waren de omstandigheden zeer gunstig voor het observeren van nachtvinders. De eerste twee auteurs en Reinier de Vries zijn daarom met een nachtvlinderopstelling nabij een bungalowpark in Landsrade (Gulpen, AC 190,278-310,597)(fig. 3)

gaan staan van 22:45 tot 2:15 uur. De opstelling bestond uit een staand laken van 1,8 x 1,2 meter met daarboven een 160 W ML lamp en werd geplaatst in een zuidwestelijk geëxposeerd, kruidenrijk grasland op enkele meters van een hellingbos (fig. 2).

Tussen het grasland en het bos bevindt zich een smalle overgangszone met bremstruweel en in het bos staan soorten als zomereik *Quercus robur*, beuk *Fagus sylvatica*, haagbeuk *Carpinus betulus*, wilde lijsterbes *Sorbus aucuparia*, hulst *Ilex aquifolium* en hazelaar *Corylus avellana*. Gedurende de nacht werden naast nachtvinders ook andere insectenordes gefotografeerd en op naam gebracht. Rond half één 's nachts landde een opvallende gaasvlieg op het laken (fig. 1). Het dier had de voor Hemerobiidae typische brede, gevlekte vleugels, maar een groene lichaamskleur, die meer deed denken aan Chrysopidae. Gedurende de rest van de nacht zijn meerdere individuen van deze soort aanwezig geweest op het laken, minimaal twee exemplaren tegelijkertijd.

HERKENNING

De foto's zijn eerst vergeleken met alle uit Nederland bekende vertegenwoordigers van de families

Chrysopidae en Hemerobiidae. Dit leverde echter geen gelijkende soorten op en het vermoeden ontstond dat het hier om een nieuwe soort voor Nederland ging. Daarom werd vervolgens gezocht tussen de Duitse en Belgische soorten en daarbij viel de sterke gelijkenis met *H. marginatus* op. Een navraag in een WhatsAppgroep van jonge insectenliefhebbers resulteerde al snel in een bevestiging van de determinatie door de derde auteur.

In het veld is *H. marginatus* goed te herkennen. Het is namelijk de enige groen gekleurde vertegenwoordiger van de bruine gaasvliegen (Hemerobiidae) in Europa (fig. 1). Door het relatief grote formaat en de groene kleur kan deze soort in eerste instantie worden aangezien voor een vertegenwoordiger van de familie van de groene gaasvliegen (Chrysopidae). De brede vleugelvorm met gevorkte costale dwarsaders sluiten die familie echter uit. De kenmerkende groenige kleur van het pterostigma van de achtervleugel en van het lichaam kan bij oud collectiemateriaal verdwijnen. Het is dan van belang om naar andere kenmerken te kijken om de soort van andere Hemerobiidae te onderscheiden. De vleugelvoorrand verbreedt vrij abrupt vanaf de basis, iets wat bij andere Hemerobiidae veel gelijkmatiger gaat. Daarnaast bestaat de vleugeltekening uit vier lange donkere vlekken aan de vleugelachterrand. De rest van de vleugel heeft weinig tekening. De dwarsader MCCV is net als bij een aantal andere *Hemerobius*-soorten donker. De basale dwarsader tussen de subcosta en de radius is kleurloos (fig. 4).

BIOLOGIE

De ontwikkeling van de larven van *H. marginatus* geschiedt in loofbomen. Hier jagen ze op bladluizen en andere ongewervelden van dat formaat. Ze worden vooral gevonden in de struiklaag in de ondergroei van loofbossen, zoals op hazelaar *Corylus* en haagbeuk *Carpinus* (Aspöck et al. 1980, pers. obs. Daan Drukker). Ze vermijden droge en warme plekken en blijven vooral in de schaduw-

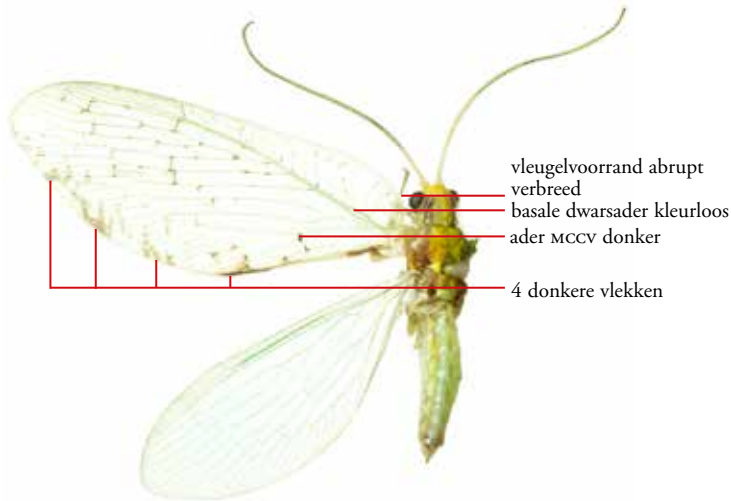
Figuur 3. Vindplaats van *Hemerobius marginatus* in Nederland.

Figure 3. Record of *Hemerobius marginatus* in the Netherlands.

rijke delen van het bos. Aspöck et al. (1980) vermelden dat de populatiedichtheden van jaar tot jaar sterk kunnen verschillen. De soort vliegt van juni tot en met september.

VERSPREIDING

Hemerobius marginatus heeft een Palearctische verspreiding van de Britse eilanden in het westen tot in Japan in het oosten. In Europa bereikt de soort haar zuidgrens in de Alpen en de Karpaten. In Noord-Europa is de soort wijd verbreid. In het uiterste noorden van Noorwegen en Finland wordt een kleinere en donkerdere vorm aangetroffen, door Aspöck et al. (1980) ‘*lapponicus*’ genoemd. Dit is mogelijk een andere ondersoort. De soort is aangetroffen in de buurlanden België en Duitsland. In België is de soort vrij zeldzaam, maar verspreid over het hele land aanwezig (Lock & San Martin 2013, Waarnemingen.be). Tillier (2010) vermeldt de soort als lokaal en zeldzaam in Noord-Frankrijk.

Figuur 4. *Hemerobius marginatus*, opgeprikt exemplaar, Awenne, Saint-Hubert (België). Let op de groene aders en voorrand van de achtervleugel, alsook de groene tinten op de rest van het lichaam. Foto Daan Drukker.

Figure 4. *Hemerobius marginatus*, pinned specimen, Awenne, Saint-Hubert (Belgium). Note the green veins and costal space of the hind wing, as well as the green colour on the rest of the body. Photo Daan Drukker.

DISCUSSIE

Behalve *H. marginatus*, werd gedurende de nacht nog één andere Hemerobiidae waargenomen, hoogstwaarschijnlijk *H. micans* Olivier, 1792. Tevens waren meerdere exemplaren uit de familie Chrysopidae aanwezig op het laken, maar deze zijn niet nader gedetermineerd. In de nachten van 8, 13 en 17 juli is ook genachtvlinderd in de bossen en bosranden binnen een straal van 400 meter rondom de vindplaats van *H. marginatus*. Daarbij is niet intensief aandacht besteed aan gaasvliegen, maar *H. marginatus* is met zekerheid niet waargenomen. *Drepanepteryx phalaenoides* (Linnaeus, 1758), een in Nederland vrij zeldzame bruine gaasvlieg, werd wel waargenomen.

Door de verspreiding in België, waar de soort tot dicht bij de Nederlandse grens is vastgesteld in onder andere Limburg, Antwerpen en West-Vlaanderen, was de verwachting dat de soort ook in Nederland zou kunnen voorkomen (Lock & San Martin 2013, Waarnemingen.be). Het is niet duidelijk waarom *H. marginatus* nog niet eerder in Nederland is waargenomen. Vermoedelijk is de soort al lang aanwezig, maar is deze door de lage dichtheden nog niet eerder ontdekt. Dat de soort in Zuid-Limburg zou opduiken lag het meest in lijn der verwachtingen, maar de kans bestaat ook dat ze op andere plekken wordt aangetroffen.

Kanshebbers zijn daarbij Zeeuws-Vlaanderen, Midden-Limburg en het zuiden van Noord-Brabant. Gericht zoeken door hazelaars, haagbeuken en andere loofbosondergroei af te slepen is aan te raden. Nachtvlingeraars kunnen ook bedacht zijn op gaasvliegen en worden bij dezen aangemoedigd om goede foto's te maken van 'bijvangst' en in te voeren bij Waarneming.nl. Zo kan men helpen met het in kaart brengen van de Nederlandse gaasvliegenfauna en wie weet worden er zo nog meer zeldzaamheden ontdekt.

LITERATUUR

- Aspöck, H., U. Aspöck & H. Hölzel 1980. Die Neuropteren Europas: eine monographische Darstellung der Systematik, Taxonomie, Biologie, Ökologie und Chorologie der Neuropteroidea (Megaloptera, Raphidioptera, Planipennia) Europas Vol. 1 & 2. – Goecke & Evers, Keltern.
- Lock, K. & G. San Martin 2013. Checklist of the Belgian Neuroptera. – Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie 149: 233-239.
- Tillier, P. 2010. *Hemerobius (Brauerobius) marginatus* Stephens 1836 dans le Val-d'Oise (Île-de-France) (Neuroptera Hemerobiidae). – L'Entomologiste 66: 235-236.

SUMMARY

The first record of the lacewing *Hemerobius marginatus* in the Netherlands (Neuroptera: Hemerobiidae)

This publication reports on the first record of the lacewing *Hemerobius marginatus* (Neuroptera: Hemerobiidae) in the Netherlands. On the night of 20 July 2022 several specimens of this lacewing were observed on an illuminated moth sheet in Landsrade, Gulpen-Wittem, the province of Limburg. The habitat consisted of a south-facing grassland, near a deciduous broadleaf forest edge. *H. marginatus* can be recognized by the green coloration of its body, in combination with brown spots on the hind margin of the forewing. The larvae develop in deciduous forests and are generally found in the understory, where they predate on aphids and other small invertebrates. The adult flies from June to September. *H. marginatus* was expected to appear in the Netherlands, and other places in the southern parts of The Netherlands have potential to harbour this species as well. Searching by sweep netting forest undergrowth is recommended to find this lacewing.

We encourage people who observe moths, to also look out for lacewings, to further expand the knowledge on the distribution of this species group.

R. Ploeg
Wageningen
remcoploeg96@gmail.com

W.G. Oe
Wageningen
oe.wouter@gmail.com

D. Drukker
EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
daan.drukker@naturalis.nl